JEDEN JAZYK NAŠE HESLO BUĎ

Za vším v 19. století hledej ženu!?

13. ročník puchmajerovské konference

Kdy	29.-30. října 2026
Kde	Synagoga v Radnicích, Na Potocích 221, 338 28 Radnice
Forma	program konference | tisková brožura

Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje

FAKULTA FILOZOFICKÁ ZÁPADOČESKÉ UNIVERZITY V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ ZÁPADOČESKÉ UNIVERZITY V PLZNI

PLZEŇSKÝ KRAJ

Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky

O KONFERENCI

Základní informace

Téma konference sleduje proměny společenského postavení žen v 19. století: rodinu, práci, vzdělání, spolkový život, literární a jazykové reprezentace i regionální a náboženské identity. Program propojuje historický, literárněvědný, jazykovědný a archivní pohled.

Termín	čtvrtek 29. října - pátek 30. října 2026
Místo	Synagoga v Radnicích, Na Potocích 221, 338 28 Radnice
Vložné	500 Kč; studenti 0 Kč
Úhrada	282971605/0300; do zprávy pro příjemce uveďte jméno a příjmení
Záštita	Ing. Libor Picka, Člen Rady Plzeňského kraje pro oblast kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Web konference: https://svkpk.cz/projekty/dalsi-projekty/jeden-jazyk-nase-heslo-bud/

Kontakty

Organizace	René Keller, tel. 721 223 091
Odborné dotazy	PhDr. Mgr. David Franta, Ph.D.
Web, publikace, GDPR	Mgr. Daniel Bechný

QR Platba

PŘEHLED PROGRAMU

Rychlá orientace

Přehled uvádí konferenční příspěvky ve zkrácené podobě. Detailní anotace a tematické bloky následují v plném programu.

Čtvrtek 29. října 2026

Čas	Příspěvek
9:35–9:45	Josefa Nepomucena Terezie Clannerová z Engelshofenu Mgr. Jiří Novotný
10:00–10:15	Z neznámé manželky vlivnou hofmistryní: Osud Henriette Buquoy-Cappy (1857–1929) Mgr. Miroslava Dvořáková
10:45–11:00	Západočeské autorky německého jazyka: cesty za tvorbou provinčnosti navzdory Mgr. Václav Smyčka, Ph.D. et Ph.D.
11:00–11:15	Autorky publikující v časopise Der Böhmerwald (1899–1907) Mgr. Markéta Balcarová, Ph.D.
11:15–11:30	Nedokončená emancipace v mužské literární reprezentaci ženy. Chebská trilogie s hlavní hrdinkou Bc. Mayuri Vaculíková
13:00–13:15	Odvážné ženy plzeňské. Ženské spolky v 19. století v Plzni PhDr. Jitka Janečková
13:15–13:30	Ženský element a sborový zpěv: Dámský odbor Hlaholu plzeňského v 19. století Mgr. Jiří Polívka
13:45–14:00	Sjezd paní, hospodyň a dívek v Rokycanech v roce 1888 PhDr. Hana Hrachová, Ph.D.
14:00–14:15	Role ženy v domažlické společnosti 19. století Mgr. Radka Kinkorová
14:15–14:30	Ženy na Otavě a jejich zapojení do spolkového života na konci devatenáctého a na počátku dvacátého století Mgr. et Mgr. Libor Staněk, Ph.D.
14:30–14:45	Dámské řády pánského spolku Schlaraffia Mgr. Jakub Samek
14:45–15:00	Spolek Božena Němcová Mgr. Anna Štréblová

PŘEHLED PROGRAMU

Pátek 30. října 2026

Páteční příspěvky

Čas	Příspěvek
8:30–8:45	**Reflexe ženy ve frazémech 1. poloviny 19. století** doc. PaedDr. Helena Chýlová, Ph.D.
9:45–10:00	**Paní Baziková. Dobrovolně domestikovaná žena v liberálním půlstoletí** prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc.
10:00–10:15	**„…Bůvo, co ty uděláš, nejlépe uděláš!“ Podnikatelská domácnost na příkladu Barbory Buvové (1849–1932)** Mgr. Veronika Kršková
10:45–11:00	**O další Amazonce z pražské barikády roku 1848, rodačky z myslivny mezi Polení a Chudenicemi na Klatovsku** PhDr. Mgr. David Franta, Ph.D.
11:00–11:15	**Irma Geisslová aneb Mácha v sukních** Mgr. Markéta Pokorová, Ph.D.
12:45–13:00	**Dámské spolky, ženské kongregace a dívčí vzdělávání ve druhé polovině 19. století** doc. PhDr. Miroslav Novotný, CSc.
13:00–13:15	**Teorie a praxe ženy-učitelky na konci 19. století: ženská emancipace, národní hnutí a spisovatelská činnost** Mgr. Petra Hanáková
13:15–13:30	**První absolventky gymnázia Minerva: jejich sociální zázemí a uplatnění** Mgr. Bc. Lenka Křížová, Ph.D.
13:45–14:00	**Ze západu na jih a z jihu na západ. Vazby mezi západočeským regionem a jihočeským městečkem Ledenice** PhDr. Jiří Cukr
14:00–14:15	**Židovská žena v českých zemích v poslední čtvrtině 19. století: svár tradice a modernizace** doc. PhDr. Blanka Soukupová, CSc.
14:15–14:30	**Obrazy žen v Hálkových cestopisech po Balkánu** prof. PhDr. Bohumil Jiroušek, Dr.

DETAILNÍ PROGRAM

Anotace příspěvků

Čtvrtek 29. října 2026

8:45–9:15 prezence účastníků

9:15–9:35 úvodní slovo/a programového výboru

1. tematický blok: Šlechtičny ve věku měšťanstva

9:35–9:45 Josefa Nepomucena Terezie Clannerová z Engelshofenu

Mgr. Jiří Novotný | Fakulta pedagogická ZČU v Plzni

Připomínáme jedno významné regionální výročí a téměř zapomenutý hrob. Josefa Clannerová se narodila roku 1805 a osudy její rodiny byly spjaty s Plzeňskem. Dožívala v Plzni, ale do jejího života se významně vepsaly především Plasy, kde našla poslední spočinutí.

10:00–10:15 Z neznámé manželky vlivnou hofmistryní: Osud Henriette Buquoy-Cappy (1857–1929)

Mgr. Miroslava Dvořáková | Filozofická fakulta JU v Českých Budějovicích

Henriette Buquoy-Cappy (1857–1929) dosud představovala v historickém bádání téměř nepopsaný list. V širším povědomí utkvěla pouze jako žena, která se v roce 1882 provdala za hraběte Ferdinanda Buquoye (pozdějšího ministra orby), čímž její stopa pro veřejnost i odborníky zdánlivě končila. Tento příspěvek si klade za cíl vůbec poprvé zrekonstruovat její skutečný životní příběh, a to i na základě komunikačních sítí a vyvést ji ze stínu regionálního bádání. Na základě dosud nezpracovaných pramenů bude odhalen její osud, který je úzce spjatý se severočeskými panstvími Hauenstein (Horní Hrad) a Měděnec. Příspěvek se zaměří nejen na její působení v tomto regionu, ale představí ji především jako významnou osobnost habsburského dvora. Henriette totiž dokázala vybudovat pozoruhodnou kariéru. Nejprve působila jako dvorní dáma a posléze jako hofmistryně arcivévodkyně Marie Annunziaty. Cílem je nabídnout nový, plastický obraz šlechtičny, jejíž život propojoval severní Čechy s nejvyššími kruhy Vídně.

10:15–10:30 diskuse

10:30–10:45 přestávka na kávu

2. tematický blok: Ženy v diskursu německy psané literatury v českých zemích

10:45–11:00 Západočeské autorky německého jazyka: cesty za tvorbou provinčnosti navzdory

Mgr. Václav Smyčka, Ph.D. et Ph.D. | Ústav pro českou literaturu AV ČR

Už v 19. století nebyly západní Čechy chudé na spisovatelky. Vzhledem k místnímu poměru jazyků nepřekvapí, že podstatná část z nich psala německy. Zatímco česky píšící literátky z regionu přirozeně tendovaly k Praze jako kulturnímu centru a do Prahy záhy odcházely (např. Eliška Krásnohorská, Tekla Náhlovská), pro německy píšící autorky ze západních Čech nemohla rychle počešťovaná Praha sehrát stejnou roli kulturního centra. Ocitaly se tak ve svízelnějším postavení: Kde měly v odlehlé provincii hledat podporu pro své psaní? Jakých literárních vzorů se měly chopit? Kde mohly publikovat a pro jaké publikum? Příspěvek se pokusí ukázat, jak se s těmito výzvami vyrovnaly v Plzni a Jáchymově po většinu života tvořící Therese Hansgirg (nar. 1833), v Plzni vyrůstající Franziska Essenther (nar. 1849), a celoživotní Plzeňačka Hermine Skoda (nar. 1852).

11:00–11:15 Autorky publikující v časopise Der Böhmerwald (1899–1907)

Mgr. Markéta Balcarová, Ph.D. | Fakulta filozofická ZČU v Plzni

Příspěvek se zaměří na spisovatelky publikující v německojazyčném šumavském časopise Der Böhmerwald (Prachatice 1899–1907, vyd. J. Peter), který představoval významné médium německy psané Heimatliteratur (literatury domoviny) a usiloval o podporu německé regionální identity, lidové kultury a obrazu Šumavy jako svébytného kulturního prostoru. Na příkladu autorek publikujících v tomto časopise –

např. Marie Bayerl-Schwejda (1873, Orlovice/Kdyně – 1908), Marie Oberparleiter (1876, Kaplice – 1954) – budu sledovat, jak se v regionální literatuře a publicistice konstruovala ženská role mezi tradicí, vírou a modernizačními procesy přelomu století. Pozornost bude věnována etnografickému obrazu Šumavy, ženské každodennosti, implicitní tematizaci ženské otázky v beletrii. Příspěvek zároveň ukáže, jak se v ženském psaní prolínaly lokální patriotismus a nacionalizační tendence.

11:15–11:30 Nedokončená emancipace v mužské literární reprezentaci ženy. Chebská trilogie s hlavní hrdinkou

Bc. Mayuri Vaculíková | Ústav pro českou literaturu AV ČR

Od mužských autorů pocházející literární reprezentace žen a jejich (ne)emancipace mohou na určitých místech, zvláště v 19. století, přinášet podnětná zapochybování: jde zde o vzor, jenž se ženám podsouvá k napodobování, nebo se naopak jedná o kritiku poměrů a o pobídku k prolomení statu quo? Příspěvek se zaměří na možná čtení ztvárnění ženství a procesu emancipace v trojdílném románu Heimat chebského spisovatele a novináře Hanse Nikolause Krauße (1861–1906). Hlavní postavou celé trilogie je žena a její podstatná část života, který je zároveň cestou emancipace, jež však těsně před úspěšným završením zůstane nedokončena. Přihlédnuto bude také k románu Fritze Mauthnera, kde z hlediska emancipace ženy dochází k podobné situaci.

11:30–11:45 diskuse

11:45–13:00 oběd

3. tematický blok: Plzeňské spolčování žen

13:00–13:15 Odvážné ženy plzeňské. Ženské spolky v 19. století v Plzni

PhDr. Jitka Janečková | Archiv města Plzně

Ženský svět byl společensky oddělený, avšak probouzení občanské společnosti přinášelo aktivity manželek plzeňských činitelů spojené s veřejnou angažovaností. Jako velmi odvážný a průkopnický počin se jeví pokus o založení dámského spolku paní a dívek Včela v roce 1866, který však ze strany místodržitelství nebyl vyslyšen. Druhý pokus byl již úspěšný a 2. 1. 1870 se konala první valná schůze Českého klubu dam plzeňských. Významnou úlohu ve společenském životě sehrála Česká jednota paní a dívek, ustavená 8. 5. 1886. V tělocvičném odboru pod vedením náčelníka Sokola V. Porta přes společenskou nevůli a předsudky cvičily za zavřenými dveřmi tělocvičny české reálky průkopnice sportu a jejich první veřejné cvičení se uskutečnilo 31. 5. 1889. Plzeňské ženy odvážné nacházíme od roku 1885 mezi prvními šachisty při turnajích v Českém spolku šachovním a později po roce 1907 i v Českém ski klubu mezi prvními lyžaři na šumavském Špičáku. Budou připomenuta jména průkopnic ženského spolčování: Růženy Petákové, choti pozdějšího purkmistra Václava Petáka, Louisy Taschnerové, Klotyldy Vuršrové, Betty Klostermannové a mnoha dalších i v kontextu propojování vlastních aktivit s mužským spolčováním, kterému jsme se věnovali na loňském ročníku konference.

13:15–13:30 Ženský element a sborový zpěv: Dámský odbor Hlaholu plzeňského v 19. století

Mgr. Jiří Polívka | Fakulta pedagogická ZČU v Plzni

Předkládaný příspěvek se bude věnovat fenoménu ženského sborového zpěvu v Plzni v 19. století na příkladu nejvýznamnějšího lokálního hudebního tělesa – spolku Hlahol. Zatímco počátky spolkového života v 60. letech 19. století jsou v regionální historiografii tradičně spojovány s aktivitami mužských elit, proces integrace žen do těchto struktur zůstává dosud méně reflektovaným tématem. Záměrem příspěvku bude analyzovat dynamiku konstituování a fungování dámské složky Hlaholu plzeňského od jejích neoficiálních počátků až po její pevné institucionální ukotvení. Na základě studia korporativních pramenů (zápisních knih, stanov a výročních zpráv) uložených v Archivu města Plzně se text zaměří na to, jakým způsobem se ženy zapojovaly do veřejného kulturního prostoru a jak sborový zpěv sloužil jako nástroj jejich společenské reprezentace a emancipace.

13:30–13:45 diskuse

4. tematický blok: Spolčování žen v dalších regionech

13:45–14:00 Sjezd paní, hospodyň a dívek v Rokycanech v roce 1888

PhDr. Hana Hrachová, Ph.D. | Státní okresní archiv Rokycany

Příspěvek pojedná zejména o činnosti Dámského spolku Ludmila, který byl v Rokycanech založen v roce 1870.

14:00–14:15 Role ženy v domažlické společnosti 19. století

Mgr. Radka Kinkorová | Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně

Příspěvek se bude zabývat postavením ženy v domažlické společnosti 19. století: od její tradiční úlohy (domácnost, děti) přes její zapojení v manželově řemeslném podnikání (některé z cechů dokonce pamatovaly ve svých statutech na eventualitu převzetí dílny po manželově úmrtí) po výkon samostatného povolání a činnost ve spolcích. V Domažlicích se ženy mohly aktivně účastnit společenského života již před polovinou století, a sice v hudebním spolku sv. Cecilie. Jako první čistě ženské sdružení v Domažlicích vznikl rovněž pěvecký spolek (Jitka). Další později založené ženské korporace měly charitativní ráz (Dobročinný /dámský/ spolek sv. Ludmily, Spolek paní a dívek Božena Němcová, Spolek židovských žen a dívek). Ženy se stávají členkami i dalších spolků, např. v Sokole nejprve jako přispívající členky, později jako aktivní cvičenky. Postupem času se rozšířily možnosti obživy žen, které po zrušení cechovních organizací začaly vykonávat různá řemesla, vlastnit pohostinství apod. Nepostradatelné zdravotní služby poskytovaly vzdělané porodních babičky, své nenahraditelné místo měly ženy v institucích, jakými byla opatrovna a sirotčinec.

14:15–14:30 Ženy na Otavě a jejich zapojení do spolkového života na konci devatenáctého a na počátku dvacátého století

Mgr. et Mgr. Libor Staněk, Ph.D. | Státní okresní archiv Strakonice

Pro rozvoj spolků hrála důležitou roli druhá polovina 19. století, kdy se začaly ve velké míře formovat a organizovat. Dočkaly se i významné podpory v podobě nově vydaných zákonných norem. Začaly pomalu vznikat i ženské spolky, ale ženy se zapojovaly i ve spolcích, kde z počátku působili hlavně muži. Vidíme to na příkladu spolků hudebních, kulturních nebo vzdělávacích. Předkládaný příspěvek by rád prozkoumal roli a význam žen ve vybraných spolcích napříč třemi městy, které spojuje minimálně to, že leží na významném vodním toku řeky Otavy. Bude se jednat o města Sušice, Horažďovice a Strakonice. Středem zájmu se stanou především spolky věnující se zpěvu, kultuře a péči o chudé. Příspěvek se pokusí hledat odpovědi na následující otázky: Jak se lišilo zastoupení a činnost žen ve vybraných spolcích? Jaké zastávaly funkce? Spolupracovala spolu jednotlivá společenství napříč městy a lišila se náplň jejich činnosti? Pomoci s hledáním odpovědí by měla pramenná základna roztroušená po jednotlivých okresních archivech. Časově se příspěvek bude pohybovat na hranici konce 19. století s drobnými přesahy do 20. století.

14:30–14:45 Dámské řády pánského spolku Schlaraffia

Mgr. Jakub Samek | Filozofická fakulta JU v Českých Budějovicích – Městské muzeum a galerie Vodňany

Schlaraffia byl výhradně pánský spolek, ve kterém případné členství žen bylo zcela nepřípustné. Za určitých okolností ale bylo umožněno ženám opustit každodenní, tzv. profánní život a nahlédnout do specifického snového světa. Dělo se tak při speciálních sezeních nazývaných Burgfrauenabend, kam dostaly pozvání manželky a dcery schlaraffských rytířů. Slavnostní událost lze překládat jako „dámský večer“ nebo doslovněji „večer hradních dam“. Ve světě Schlaraffie jsou řády pro hradní dámy spíše vzácné a rozhodně se s nimi nepotkáme plošně ve všech říších. Na našem území evidujeme pouze šest poboček: všechny tři jihočeské říše, dále Teplice, Plzeň a Litoměřice, přičemž nejvíce pramenů je dochováno k jihočeským pobočkám. Dámské řády jsou vcelku netypickou až pokrokovou záležitostí v rámci schlaraffské faleristiky.

14:45–15:00 Spolek Božena Němcová

Mgr. Anna Štréblová | Fakulta pedagogická ZČU v Plzni

Příspěvek se zabývá Dobročinným a vlasteneckým spolkem paní a dívek Božena Němcová, založeným v roce 1888, který svou činnost vyvíjel až do let 1947–1948. Nově objevené prameny umožnily podrobnější poznání fungování spolku, proto se příspěvek tentokrát zaměřuje především na jeho působení v oblasti podpory žen a na snahy o jejich co nejširší zapojení do společenského života v 19. století. Pozornost je věnována také ženským osobnostem, které stály v čele spolku, a to v některých případech již od jeho založení. K nejvýznamnějším z nich patřily Josefa Regálová a Eliška Přibylová. Emancipační činnost spolku bude tentokrát představena především z tematického hlediska, zatímco dosavadní přístup upřednostňoval hledisko chronologické.

15:00–15:30 diskuse

Pátek 30. října 2026

7:45–8:30 prezence účastníků

5. tematický blok: Tradiční role české ženy

8:30–8:45 Reflexe ženy ve frazémech 1. poloviny 19. století

doc. PaedDr. Helena Chýlová, Ph.D. | Fakulta pedagogická ZČU v Plzni

Příspěvek se zaměřuje na obraz ženy a ženského světa ve frazémech užívaných v 1. polovině 19. století. Na základě dobového jazykového materiálu sleduje, jak byly prostřednictvím ustálených slovních spojení vyjadřovány představy o ženských vlastnostech, společenských rolích, rodině, manželství, mateřství či domácnosti. Pozornost je věnována také hodnotícím a stereotypním významům, které frazémy nesou, a tomu, jak odrážejí dobové normy, očekávání i nerovné postavení žen ve společnosti. Zdrojem jsou frazeologické práce J. Dobrovského (1804), J. M. Sychry (1821–1822) a F. L. Čelakovského. Cílem příspěvku je ukázat, že frazeologie nepředstavuje pouze okrajovou součást slovní zásoby, ale je důležitým svědectvím o myšlení, hodnotách a každodenní zkušenosti dané doby. Analýza frazémů tak umožňuje nahlédnout do způsobu, jakým jazyk 1. poloviny 19. století spoluutvářel a uchovával obraz ženy v českém kulturním prostředí.

9:45–10:00 Paní Baziková. Dobrovolně domestikovaná žena v liberálním půlstoletí

prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc. | Historický ústav AV ČR

Anna Baziková byla manželskou Ing. Eduarda Baziky, známého železničního stavitele a spolupracovníka Zemského výboru království Českého v oblasti posuzování výnosnosti místních drah. V Bazikových Pamětech hraje roli pouze ochránce rodinného krbu a vychovatelky dětí a následně vnuků a vnuček. Jaký byl její skutečný mentální a intelektuální horizont se dozvíme až z nezveřejněné vzájemné korespondence mezi manželi a příbuznými z let 1855 až 1914, která se nachází doposud nepovšimnuta v Národním archivu. Analýza tohoto pramene vrhá na roli středostavovských žen poněkud jiný obraz, než se v české historiografii doposud traduje.

10:00–10:15 „...Bůvo, co ty uděláš, nejlépe uděláš!“ Podnikatelská domácnost na příkladu Barbory Buvové (1849–1932)

Mgr. Veronika Kršková | Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové

Cílem příspěvku je přiblížit životní osudy Barbory (zvané též Babetty) Buvové (1849–1932) jako představitelky podnikatelského a měšťanského vlasteneckého prostředí druhé poloviny 19. století. Jako manželka majitele továrny na zpracování cikorky zastávala vedle tradiční role ženy-hospodyně také řadu veřejných a reprezentativních funkcí, které ji umožňovaly překročit rámec dobových společenských konstruktů. V memoárových textech či osobní korespondenci vystupuje také jako zprostředkovatel společenských vazeb nebo jako nositelka kulturní paměti, vlasteneckých hodnot a dobových norem. Její rozsáhlá pozůstalost obsahuje korespondenci s předními osobnostmi sledovaného období jako je např. F. L. Rieger, Libuše Bráfová atd. Babetta Buvová bude nahlížena z několika perspektiv, jak s přihlédnutím k tradiční ženské roli, tak především zdůrazněním její veřejné činnosti, která kromě členství v řadě kulturních a charitativních spolků zahrnovala také reprezentativní funkci.

10:15–10:30 diskuse

10:30–10:45 přestávka na kávu

6. tematický blok: Netradiční role české ženy

10:45–11:00 O další Amazonce z pražské barikády roku 1848, rodačky z myslivny mezi Polení a Chudenicemi na Klatovsku

PhDr. Mgr. David Franta, Ph.D. | Fakulta pedagogická ZČU v Plzni

Vladimír Macura analyzoval znak pražské barikádnice v diskursu jara národů a revolučního roku 1848, přičemž se dotkl i problematiky historicity pražské barikádnice. K výčtu, jejž pořídil: Severová z Berouna, Theofila Dittrichová, Josefina Heichenwalderová (podnikatelka), Líza Čespivová (prostitutka), nabízíme ještě další možnost, a sice dívku jménem Barbora Hyniová, která se narodila 1827 v černínské myslivně, zvané Bažantnice, na chudenickém panství, farností spadající pod Poleň. Vladimír Macura má pravdu, když píše, že je jedno z hlediska sémiotiky, jak to vlastně bylo s historicitou pražské barikádnice, protože

jako znak vyplňovala obecný stereotyp, v němž dávný motiv „bojujících žen“ nabyl nové podoby jako symbol revolučního zpřevrácení stávajícího řádu a ve znamení této nové symbolizace také křísil analogické předobrazy z domácí tradice. Nicméně bude jistě zajímavé rekonstruovat život oné dívky a přispět do regionální historie Klatovska.

11:00–11:15 Irma Geisslová aneb Mácha v sukních

Mgr. Markéta Pokorová, Ph.D. | Fakulta pedagogická ZČU v Plzni

Příspěvek reflektuje odkaz Irmy Geisslové (1855–1914) optikou literárních, genderových a společenských norem 19. století. Geisslovou lze díky její niternosti, pesimismu a subjektivnímu výrazu označit nejen za první českou dekadentku, nýbrž i za „Máchu v sukních“. Tato paralela totiž definuje nejen nadčasovost a kosmopolitnost její tvorby, ale především její pozici outsidera. Zatímco dobový kánon očekával od autorek mravoučnou či národně-výchovnou tvorbu, Geisslová v průlomové sbírce Immortelly (1879) otevřela tabuizovaná témata erotiky, úzkosti a osamocení. Modernostní a radikálností svého díla, jímž nejen předběhla dobu, ale především redefinovala ženský hlas v české literatuře, si nutně vysloužila nepochopení kritiky a byla, podobně jako autor Máje, plně doceněna až později. V jejím případě dokonce hovoříme o odstupu několika generací.

11:15–11:30 diskuse

11:30–12:45 oběd

7. tematický blok: Ženy při vzdělávání sebe a společnosti

12:45–13:00 Dámské spolky, ženské kongregace a dívčí vzdělávání ve druhé polovině 19. století

doc. PhDr. Miroslav Novotný, CSc. | Filozofická fakulta JU v Českých Budějovicích

Reformy druhé poloviny 18. století otevřely cestu k zavedení (a postupnému prosazení) povinné školní docházky v českých zemích pro všechny děti bez rozdílu pohlaví, sociálního postavení či náboženství. Nástup industrializace a modernizace společnosti v 19. století přinesl další požadavky i v oblasti vzdělávání, a to včetně vzdělávání dívek a žen. Významnou roli v rozšíření dívčího vzdělávání z dosavadního primárního stupně ke středoškolskému a vysokoškolskému, všeobecnému i profesnímu ve druhé polovině 19. století sehrály různé (zpravidla místní) ženské (dámské) spolky i některé (zpravidla diecézní či celozemské) ženské řeholní kongregace (včetně jimi vedených místních laických družin). Příspěvek se zaměří na přiblížení těchto aktivit na několika konkrétních příkladech z jižních a jihozápadních Čech.

13:00–13:15 Teorie a praxe ženy-učitelky na konci 19. století: ženská emancipace, národní hnutí a spisovatelská činnost

Mgr. Petra Hanáková | Ústav pro českou literaturu AV ČR

Povolání učitelky sehrálo důležitou roli při vstupu žen na pracovní trh a zajištění vlastního příjmu i společenské pozice. Vzdělání, kterého tyto ženy dosáhly, jim také umožnilo samostatně formulovat plány další ženské emancipace, vyrovnávat se musely i s otázkou národní, k níž měly dál vést své žáky. Předkládaný příspěvek chce představit tyto souvislosti na příkladu českých a německých učitelek v českých zemích na konci 19. století. Na základě doposud neprobádaného pramenného materiálu týkajícího se českého a německého učitelského ústavu představí zázemí a kontexty, v nichž se budoucí učitelky připravovaly na své povolání. Druhá polovina příspěvku se zaměří na konkrétní texty autorek-učitelek, v nichž zpracovávaly své zkušenosti, postoje k ženské a národní emancipaci i (ne)naplněné ideály ze zaměstnání. Na závěr budou srovnána prostředí českých a německých žen a vyzdviženy vzájemné rozdíly i podobnosti.

13:15–13:30 První absolventky gymnázia Minerva: jejich sociální zázemí a uplatnění

Mgr. Bc. Lenka Křížová, Ph.D. | Historický ústav AV ČR

Příspěvek se zaměří na výzkum podporovaný GAČR, který je věnován problematice trvale neprovdaných žen v dlouhém 19. století. Absolventky prvního českého dívčího gymnázia Minerva maturovaly roku 1895 na akademickém gymnáziu, od roku 1908 bylo možné skládat maturitu přímo na Minervě. Většina z nich pokračovala studiem na univerzitě. Příspěvek přiblíží sociální profil a rodinné poměry absolventek do roku 1914, jejich další studia a profesní uplatnění; výběrově představí výrazné osobnosti, jež ústavem prošly. Některé dívek pocházely také z dnešního Plzeňského kraje, i jim bude v příspěvku věnována pozornost.

13:30–13:45 diskuse

8. tematický okruh: Vnitřní migrace a postavení ženy v judaismu a islámu

13:45–14:00 Ze západu na jih a z jihu na západ. Vazby mezi západočeským regionem a jihočeským městečkem Ledenice

PhDr. Jiří Cukr | Státní oblastní archiv v Třeboni – Státní okresní archiv České Budějovice

Na základě studia domovské agendy přiblížíme vazby, které byly v 19. století mezi jihočeským městysem Ledenice a lokalitami v západních Čechách. Kolik lidí a zejména žen putovalo jedním nebo druhým směrem? Proč? To jsou dvě základní otázky, na které se pokusíme v příspěvku odpovědět.

14:00–14:15 Židovská žena v českých zemích v poslední čtvrtině 19. století: svár tradice a modernizace

doc. PhDr. Blanka Soukupová, CSc. | Fakulta filozofická ZČU v Plzni

Judaismus vymezuje velmi striktně místo židovské ženy v rodině a ve společnosti. V poslední čtvrtině 19. století se však tato tradice střetávala s ženským emancipačním hnutím, jež bylo vyvoláno převážně hospodářsko-sociálními příčinami (mimo jiné selháním sňatečného trhu po prusko-rakouské válce). Do ženského hnutí se začaly zapojovat také židovské ženy, které se mohly opřít o tradici ženských osvícenských salonů i o průkopnickou roli při využívání světského vzdělání pro ženy. Příspěvek se zaměří na dobový ideál ženy v asimilantském a od 90. let také sionistickém hnutí. Tento ideál bude konfrontován s realitou průměrné židovské ženy, příslušnice středostavovské vrstvy. Pramennou základnu bude tvořit menšinová publicistika, beletrie i ego dokumenty.

14:15–14:30 Obrazy žen v Hálkových cestopisech po Balkánu

prof. PhDr. Bohumil Jiroušek, Dr. | Filozofická fakulta JU v Českých Budějovicích

Básník, spisovatel a novinář Vítězslav Hálek (1835–1874) velmi rád cestoval a o svých cestách psal do dobových tiskovin, nejčastěji do Národních listů. Z druhé poloviny šedesátých let 19. století pocházejí jeho cestopisné „obrázky“ z Balkánu, když pobýval v Chorvatsku, Srbsku, Černé Hoře, ale také v Řecku a zejména v Turecku (Osmanské říši). Jako bystrý pozorovatel si všímal i rodinného života místního obyvatelstva a role žen, zajímaly ho tak různé národnosti, když popisuje nejen obyvatelky Balkánu, ale třeba i Arménky či „Mouřenínky“, ba si všímá i nové módy v podobě fotografií tureckých žen, ovšem se „zastřenou“ tváří. Příspěvek se bude věnovat těmto Hálkovým postřehům, samozřejmě včetně vnímání stereotypů. Metodologicky tak bude přihlédnuto i k teoriím orientalismu a postkoloniálním studiím.

14:30–14:45 diskuse

14:45–15:00 celkové zhodnocení konference a vyhlášení tématu pro radnickou konferenci v roce 2028

ORGANIZACE

Programový výbor a záštita

Mgr. Daniel Bechný	Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje
Anastasija Iljinična Franta, Ph.D.	katedra filologických studií FF ZČU v Plzni
PhDr. Mgr. David Franta, Ph.D.	katedra českého jazyka a literatury FPE ZČU v Plzni
prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc.	Historický ústav AV ČR
Mgr. René Keller	Spolek divadelních ochotníků v Radnicích
doc. PaedDr. Petr Kučera, Ph.D.	Literárněvědná společnost při AV ČR - pobočka Plzeň
PhDr. Martin Prošek, Ph.D.	Ústav pro jazyk český AV ČR

Záštitu nad konferencí převzal

Ing. Libor Picka

Člen Rady Plzeňského kraje pro oblast kultury, památkové péče a cestovního ruchu

POZNÁMKY

Poznámky